HÂCE UBEYDULLAH

AHRÂR

"Ay ışığı her eve
penceresi kadar düşer."

Çınar Ata

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1752
EDEBÎ ESERLER: 904

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-175-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi Nu:6/13, Bağcılar-İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Çınar Ata (Alper Kağan Üçer) 1972 Niğde doğumlu. Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünü "Uluslararası Hukuka Göre Doğu Türkistan'da İnsan Hakları İhlalleri" teziyle bitirdi.

Tanrıkut, Gönül Köprüsü, Bozkurtlar, Hesaplaşma ve 21. Yüzyıl dergilerinin yayın yönetmenliğini yaptı.

Kazakistan, Suriye ve K.K.T.C'de uluslararası toplantı ve konferanslara katıldı, Kazakistan'ın Türkistan Eyaletinde "Hoca Ahmed Yesevî" saha çalışmaları yaptı. Kazakistan Büyükelçiliğinde yapılan Hoca Ahmed Yesevî konferansında Kazakistan Devleti tarafından "Teşekkür Mektubu"na layık görüldü.

Ahmet Yesevi, Gazi, Ufuk, Başkent, Hacettepe, Yıldırım Beyazıt, Hacı Bayram Veli, Uludağ ve Necmettin Erbakan üniversiteleri başta olmak üzere, 1992-2021 yılları arasında vakıf, dernek, sendika ve sivil toplum örgütlerinde 60'tan fazla ilde 400'ün üzerinde seminer, konferans ve imza gününe katıldı.

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığınca hazırlanan "Hoca Ahmed Yesevî Belgeselinde" danışmanlık yaptı.

Ötüken Neşriyat tarafından yayınlanan kitabı *SARI SALTUK BABA, Gök Girsin Kızıl Çıksın – Çınar Ata'nın Sarı Saltuk Baba Romanında Halk Bilimi ve Tasavvufî Unsurlar* başlığıyla Dr. Oğuzhan AYDIN tarafından doçentlik tez konusu olarak incelendi.

SARI SALTUK BABA romanı XƏn Neşriyyat tarafından Azerbaycan'da neşredildi.

Yayımlanan Kitapları:

Ülkü (Berikan Yayınevi),

Hangâh - esâtîrü'l-evvelîn – *Öncekilerin Masalları* (Ötüken Neşriyat),

Sarı Saltuk Baba - Sur'a Üflenen Kadar (Ötüken Neşriyat)

Hoca Ahmed Yesevî - Sarp Yokuş (Panama Yayıncılık) (Yılın Romanı - Türk Dünyası Hizmet Ödülü'ne layık görüldü),

Sümeyye (r.anha) - Asla Boyun Eğme (Panama Yayıncılık),

Seyyid Nesimî - Dosdoğru Yol (Ötüken Neşriyat),

Hazreti Muhammed (Ayyıldız Kitap)

İÇİNDEKİLER

Takdim 11

Bâtın
Birinci Kapı 17
İkinci Kapı 24
Üçüncü Kapı 32
Dördüncü Kapı 45
Beşinci Kapı 55
Altıncı Kapı 68
Yedinci Kapı 79
Sekizinci Kapı 90
Dokuzuncu Kapı 102
Onuncu Kapı 115
On Birinci Kapı 127

Zâhir
Şark 149
Garb 163

Ahir
Ahrâr'dan 175
Duâ 175
Zikrin Nihâî Mertebesi ve Bekâ Ehlinin Hâli 175
İnsanın Yüceliği 176
Dervişlik 177
Sıdk ve Hakîkî Sâdık 177
Aşk 178
Tahkik Ehli 179
Vuslat 180
Âgâhlık, Huzur ve Fenâ 181
Kalbin Maddî ve Mânevî Alâkalarından Kurtulması 182

Zikir ve Taleple Alâkalı Bir Hadîs-i Kudsînin Şerhi ... 184
Ahrâr'a…..... 186
Silsile..... 195
Kaynaklara Dair..... 196

TAKDİM

Nakşibendi tarikatının önemli temsilcilerinden Ubeydullah b. Mahmud eş-Şaşî, "Dil be yâr-ü dest be kâr" yani "Kalbin Allah'la, elin emekle meşgul olsun" ilkesini yaşamı boyunca güzel bir şekilde uygulayan şahsiyetlerdendi. Kendisi daha çok Hâce-i Ahrâr adıyla meşhur olmuş, ta çocukken Taşkent'te babasının yanında ziraatla uğraşmış, sonradan eğitim aldığı ve yerleştiği Semerkant'ta da ilimle beraber tarım ve ticaret meslekleriyle iştigal etmiştir.

Günümüzdeki Özbekistan'ın birçok şehirlerinde dükkân, bahçe, kanal, köprü gibi kamu için önemli inşaatları yapan Ubeydullah Ahrâr cömertliğiyle ayrıca nam salmış, cami, medrese ve tekkelere çok sayıda vakıflarda bulunmuştu. Bölgede olası askeri çatışmaları önleme, halkın refah ve huzur içinde yaşamasını temin etme konusunda da kendisinin emsalsiz hizmetleri bulunmaktadır.

Halk arasında özellikle Hâce-i Ahrâr'ın Risâle-i Vâlidiyye eseri meşhur olmuş, elden ele dolaşmıştır. Böylelikle âlimin cömertlik, iyilik, sahavet, insanlık, çalışkanlık ve sulhperverlik gibi erdemleri yüzyıllar boyunca çeşitli bölgelerdeki ahali için birer örnek teşkil etmiş, insanların manevi dünyasını aydınlatmıştır.

Değerli kardeşim Çınar Ata'nın ele almış olduğu Hâce Ubeydullah Ahrâr romanı da hepimizin ortak değeri olan atamızın manevi hazinesini daha yakından hissetmek, ahlak pınarının önemli kaynaklarından birinin hayat yolu ve ideallerini kavramak bakımından son derece önem arz etmektedir.

Böylesi güzel bir eserin Hâce Ubeydullah Ahrâr'ın yaşadığı tarihi bölgeleri kapsayan Özbekistan Cumhuriyeti'nin

30. Bağımsızlık Yıl Dönümü'nde yayımlanıyor olması bizleri ayrıca mutlu etmektedir.

Bu vesileyle eserin yazarını güzel çalışmasından ötürü kutluyor, tüm okurların mezkûr kitaptan istifade edeceklerini umuyor, herkesi güzel Hâce Ubeydullah Ahrâr'ın vatanı Özbekistan'a davet ediyorum.

Özbekistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi
Alişer Azamhocayev

Bizde söz başında Hakk
Derler demine
Bir vatan ve bir bayrak
Birler demine
Türkistan gibi pak
Yerler demine
Yesi'den başlayarak
Pîrler demine
Alnı gurur ile ak
Serler demine
O serde bir ateş yak
Terler demine
Hu diyelim hu ancak
Erler demine[*]

[*] Ahmet Afşın Efkarlıoğlu

BÂTIN

Birinci KAPI

"Şeyhlik kapısını kapa,
Yârlık kapısını aç.
Halvet kapısını kapa,
Sohbet kapısını aç."

Muhammed (s.a.v.), Mekke'yi terk edeli altı yüz yirmi iki sene olmuş; ilk nefes sinemize düştüğünde, kamer Ramazan dediğinde günlerden aziz Cumaymış[1].

Sen bu risâleyi okumaya başlamadan, altı yüzyıl önce başımıza gelenleri anlatmaya bizim anayurttan başlayalım.

Arapların tâbiriyle Mâverâünnehir…

Atalar dilinde çayın ardı, Çayardı…

Nehrin öte tarafındaki bizim topraklar… Ulu şehirlerimiz Otrar, Buhara, Semerkant, Merv ve Herat'ın bağrında Şâş[2] yurdu... Mirzâ Uluğbey'in[3] mülkü... Dağın yamacına tutunmuş gibi bekleyen Bağistân köyü... Ana yurdun üzeri, baştanbaşa kara bulutlarla kaplı.

Ay ışığı bir eve penceresi kadar düşer,

İlmim de ancak Rabbimin müsâade ettiği kadar,

Rabbim ilmimi artır.

…konuşmak, dertleşmek lâzım;

Evvela Hâcegân[4] işlerinden, bizim penceremize düşenleri konuşmaya başlamalı.

---

1 Mîladî Mart 1404.

2 Özbekistan'ın başkenti. Taşkent.

3 Matematikçi ve astronomi âlimi, Timurlu hükümdarı (1447-1449).

4 Yûsuf Hemedânî'nin halîfesi Abdülhâlik Gucdüvânî ve onun halîfeleri hâce "hoca" lakabını taşıdıkları için bu tarîkata "Hâcegân" adı verilmiştir.

Yola dâir söylenecek neyim varsa ancak yolda bize gösterildiği kadar.

Ben Mahmud oğlu Nâsırüddîn, bana "özgürlerin önderi" Hâce Ahrâr diyorlar. İnsanoğlunun bileklerinden önce, ruhlarına vurulan zincirleri kırmakta mâhirim.

Allah onlara rahmet etsin, ulu cedlerim baba tarafından kök atam Hâce Muhammed en-Namî, anne tarafından kök atam Şeyh Ömer Bağistânî hep şerefli meclislerin bânîsi olmuşlar. İş böyle yazılınca "*Sâlihlerle olun.*"[5] ilahî emri benim gayretimin ötesinde bana bahşedilen kutlu bir nasipti. Böylesine zor günlerde rahmet deryası bir topluluk içine doğmuşum.

Türkistan'da âdettir, kişilerin doğum târihlerini hatırlamak için o günlere dâir meseller anlatılır. Mushaf üzerine târih düşülür. Kadîm târihimiz boyunca gelenektir, bir yaşını dolduran çocukların saç kesme merâsimleri yapılır. Eş dost akrabaya ikramlar verilir, bebeğin ömrü güzel olsun diye aksakallı ulu babalar dâvet edilir, duâlarına tüm obalar âmin, âmin, âmin der.

Anamın anlattığı olaylar daha ben doğmadan önce tecellî etmeye başlamış. Muhterem vâlidemiz kendini hazırlayana kadar ilk rızkımızı almamışız. Anlatılanlara göre ben henüz ana rahmine düşmeden önce babam Mahmud Şâşî uzunca bir süre insan içine çıkmamış, dağ taş gezmiş, cezbesi kesilmemiş.

İlk yaş günümle ilgili anlatılan mesel de Uluğ Türkistan Emiri Timur'la ilgilidir.

Atam ilk yaşıma erince saç kesme merâsimim için günler boyunca hazırlık yapmış. Şâş'ın dört bir yanından konuklar dâvet etmiş. Fergana Vâdîsinden toplanan yaşlı

---

[5] "Ey îmân edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber olun!" Tevbe suresi. 119. âyet.

kadınlar dutar[6] çalıp aşula[7] söylemeye başladıklarında olacaklardan habersizmişler.

Toy başlayıp sofralar kurulduğunda ilimize kara bir haber düşmüş.

Ömrü boyunca yenilmeyen Ulu Hâkan, Azrail'in terkisine binince halk ortalığı velveleye vermiş. Onlara cihan devleti hediye eden hâkanlarının öleceğini hiç hatırlarına getirmemişler. Ölüm öyle kara bir haber olmuş ki gökler yıkılmış, yer sarsılmış. Kara haberi duyan Bağistân köylüleri ve konuklar yemek kazanlarını devirmiş, çadırları yıkmış. Kim nereye kaçacağını bilememiş.

Ceddim; Allah'ı devletle, devleti de Allah'la bilirmiş. Devletin sâhiplerinin Allah'tan kut aldığına inanırlarmış. Kut ölünce, ne nâmus kalırmış ne de şeref. Böyle tâlihsiz kara günlerin göbeğinde doğmuşum.

Söylenen o ki ulu Dedem Şeyh Şahâbeddin Şâşî tüm torunları içinde beni çok ayrı tutar, etrafına över, müjdeler verirmiş.

Ölüm döşeğinde canını teslim etmeden hemen önce beni istetip, sinesine basıp uzun süre ağlamış. Babama benimle ilgili vasiyetlerde bulunmuş.

Şâş'ta çocukluk günlerime dâir ilk hatırladıklarım; çevremdeki insanların elem ve gözyaşlarıydı. Korku ve sonsuz hüzün o zaman Türkistan'ın ayrılmaz parçasıydı. Sahipkıran[8] Emir Timur'un ölümü sonrası bitmek tükenmek bilmez taht kavgaları, kıymet verdiğimiz her şeyi yerle bir etmişti.

---

6 Tar, tel anlamına gelir ki dutar, iki telli; setar, üç telli; çahar tar, dört telli saz demektir.

7 Kadınların söylediği koşuk, bir oyun şarkısı.

8 Uğurlu olarak bilinen Zühre (Venüs) ve Müşteri (Jüpiter) yıldızlarının aynı burç ve aynı derecede oldukları kutlu zamanda doğan kimse, böyle bir zamanda tahta çıkan çok başarılı hükümdar.

Çevremi kuşatan tüm insanların gözlerindeki umutsuzluğun içinde ne olduğunu bilmediğim büyük bir korku benliğimi sarmıştı. Her gece özgür, mutlu ve güven içinde uyuduğunuz yataktan, sabah korku ile birilerinin kölesi olarak uyanma hissi dehşet vericiydi.

Rahat bir uyku uyuduğumu hatırlamıyorum.

Derdin nereden geleceğini bilememek, korkunun beslendiği en büyük pınardı.

Tüm bu garâbet içinde yokluk ve sefâlet insanları "kötü" yapıyordu. Etrafımdaki bataklıkta hayatta kalmak için çırpınan insanlar, başka zaman işlemeyeceği her tür melaneti işliyorlar ve bunu kendilerine dahi îzah edemiyorlardı.

İçine düştüğü isyanlardan, günahlardan dolayı "hayâ ve elem duymak", korkunun Yaradan'a doğru seyir değiştirmesiydi.

Dört bir yanımı saran bu dehşet günlerinde artık evden dahi çıkmıyordum. İçine düştüğüm korkular sebebiyle kimseyle konuşmuyor, odama kapanıp adını koyamadığım düşmandan saklanıyordum.

Kimden, neden korkuyordum?

Hayatın yaşanmaz olup artık nefes alamayacak bir hâle geldiği günlerde çocuk aklımla bir karar verdim. Düşmanı bekleyerek bu işin altından kalkamayacağım için bir gece kimselere söylemeden zifirî karanlığa doğru yürümeye başladım. Korktuğum "şey"in adı, rengi, kokusu, şekli, sayısı yoktu. Önce korktuğum "şey"in ne olduğunu bulmalı, ondan sonra ne yapacağıma karar vermeliydim.

İçine düştüğüm tüm vehimlerle[9] yüzleşmeliydim.

Kalbim Ebû Bekr Şâşî'nin kabrini ziyâret etme şevki ile doldu. Şâş'ın en karanlık ve korkunç sokaklarından, masallara uğramamış devlerin, cadıların saklandığı hayallerin arasından koştum, koştum, koştum… O karanlık kabris-

[9] Gerçekte var olmayan, fakat var olduğu sanılan, varmış gibi tasarlanan düşünce ve zan.

tan içinde onu buldum. Karşısına geçip saatlerce oturdum. Ölmek nasıl bir şeyse o gece yüz bin kez öldüm. Öldüm ve oracıkta o gece sabaha kadar tekrar tekrar diriltildim. "Gassâl elindeki meyyit" gibi ruhumu ululuların himmetine teslim ettim.

İnsanların gün ışığında göremediklerini gecenin karanlığında ulu kandillerin ışığıyla seyretmeye başladım.

Değil dünyalık bir korku, şeytan, cin hiçbir şey artık umrumda değildi. Rûhânîlerin huzurunda gecenin bu vaktinde dolaşmak sonsuz huzur verdi. Bu güveni sonuna kadar hazmetmeliydim. Bir anlık cesâret mi yoksa artık korkularım ebediyen bitti mi merak ediyordum. Sırası ile Şeyh Hâvend Tâhur, Şeyh İbrâhim Kimyager, Şeyh Zeynüddîn Kûy-i Ârifan'ın kabirlerini sabaha kadar teker teker ziyâret ettim.

O gece ve sonraki geceler sonu gelmez düşünceler beni sürekli kâinatı yaradanı aramaya itti. Bir göz açıp kapayana kadar olsun artık O'ndan ayrı kalamıyor gece uykularımda dahi O'nu düşünüyordum. İki nefes arasında dahi Allah'tan ayrı kalmadan insanlar nasıl O'na isyan edebiliyordu?

Tâ ki o güne kadar.

Bir kara kış günü sabah namazından sonra fırtına altında önümü bile görmeden duvarlara tutunarak mektebin yolunu bulmaya çalışıyordum. Fırtınada nereye gittiğimi bilmeden koca bir çukurun içine yuvarlandım. Her yere kar yığıldığı için, şükür bir şey olmadı. Kar yığınının altında biriken su ve toprak, tutkal gibi bir balçığa dönüşmüştü. Ayaklarımı çekince çarıklarım balçığa batıyor, çarıklarımı çekip alayım derken bu sefer ayaklarım balçığa gömülüyordu. Uzunca vakit o dondurucu soğuk altında oradan çıkmak için debelendim. Ne kadar süre geçti hatırlamıyorum.

Çukurdan çıkıp yolun kenarına oturduğumda tüm bedenimi ateş kapladı. Belki bir saate yakın bir zamandır Al-

lah'ı düşünmemiş, tefekkür etmemiştim O'ndan ayrı kalmıştım.

Az ötede fırtınada iki genç, kağnılarına yükledikleri odunları eve ulaştırmak için çırpınıyordu. Büyük olanı, kağnıyı iterken sürekli zikrini tekrar ediyor, yakarmayı bırakmıyordu. Zelil bir utanç içinde nereye saklanacağımı bilemedim. Nereye kaçsam, neyin altına girsem Allah'tan nasıl saklanabilirdim ki? Gözlerimi yumup ellerimle yüzümü örttüm. Komşu kadınlar gelip beni bu kar fırtınasından kurtarana kadar öylece orada kalakalmışım.

Bâliğ olduğum o günlerde artık farkına varıyordum ki insanlar tahmin ettiğim gibi öyle her anlarında, "iki nefes arasında" Allah'ı anmakla meşgul değillerdi. Güzel insan Sa'deddîn-i Kâşgarî bir sohbetinde şöyle demişti: "Her bir nefesten diğerine geçerken gafletten uzak olmak"[10]; nefesi huzur içinde almak ve her nefeste Allah'tan gafil olmayıp O'nu hatırda tutmaktır.

Yolda öğrendik ki bir kimse nefesini korumazsa, ona filân kimse nefesini yitirmiş, yâni yolunu kaybetmiş derler.

Yolun büyüklerinden Abdülhay Leknevî, nefesî zikrin; kalbî zikre bağlı ve onun parçası olduğunu söylemiş. Nefesin inip çıkarken kalbe *lâ ilahe ilallah* zikriyle veya benzeri bir zikirle girip çıktığını, onun meleklerin zikrine benzediği için güzel bir zikir olduğunu buyurmuş. Meleklerin nefeslerinin kendileri için tesbih yapıldığını, *"Onlar gece gündüz hiç ara vermeden tesbih ederler."*[11] âyetiyle sabitlemişler.

---

[10] Hûş der-dem: Tarikat edeplerinin birincisi olan "huş der-dem" kelimesi, sâlikin sürekli olarak aldığı-verdiği nefesleri kontrol altında tutmasıdır. Alınan her nefeste huzuru aramak ve Allah'tan gafil tek bir nefes almamak manalarını ihtiva eder.

[11] Enbiya suresi 21-20. âyetler.

Bu bahsi kapatmadan evvel Şah'ımızın[12] bu konu ile ilgili kutlu kelâmlarını dile getirip yola devam edelim. Ulu Sultan şerefle buyurmuşlar ki: "Bu yolda işin temeli, nefesi korumak üzere kurulmuştur. Yâni bütün gücü, nefesi korumaya yöneltmek ve her nefesi huzur içinde almaya hasretmek gerekir."

İçinde bulunduğun ânı en iyi şekilde değerlendirmen; seni geçmişi hatırlamak ve geleceği düşünmekten uzak tutarak nefesi boşa harcamanı önler. Nefes alıp verirken ve ikisi arasında onu koru ki nefes gafletle aşağıya inip yukarıya çıkmasın.

[12] Bahâeddin Nakşibend Hâce Muhammed b. Muhammed el-Buhârî. (ö. 791/1389)

İkinci KAPI

Dervişlik;
Herkesin yükünü çekmek ve
Kimseye kendi yükünü çektirmemektir.

İrfan ehlî; rüyâyı, mânâ âleminden rü'yet[13] âlemine işaretler şeklinde indirilen ilham olarak bildirmiş. Uykuda misal âlemini[14] seyreden ruhun, gördüklerini uyanınca hatırlaması şeklinde yorumlamışlar.

Hazreti Peygamber, *"Rüyâ Allah'tan, hulm 'korkunç düşler' ise şeytandandır."* buyurmuşlar. Kutlu yolun serveri Hazreti Nebî'nin ve Furkan'da bahsi geçen (Hz.) İbrâhim, (Hz.) Ya'kūb ve Yûsuf'un gördüğü rüyâlar, insanlığın yol haritasını belirleyen ilahî işâretlerdi. Kâfir-Müslüman insanoğlu var olduğu ilk günden îtibâren rüyâlardan ilham almıştır.

Hâlimin başlangıcında kutlu rüyâlarımın en nasiplisinde; şanlı Nebî gayet yüksek bir dağın eteğinde ashâbı ile topluluk hâlinde idiler. Beni görünce dönüp kendisine doğru gelmemi işâret ettiler. Ürpererek yanına vardım. Yüksek bir aşkla tâzimde bulundum. Salavatlar hediye ettim. Gözlerimin içine bakarak "Beni bu dağın başına çıkar." buyurdular. Ben de kendilerini omuzlarıma alıp dağın tepesine çıkardım. "Ben sende böyle bir kuvvetin bulunduğunu biliyordum, başkaları da bunu görsün ve bilsin diye bu işi yaptırdım." buyurdular.

---

[13] Allah'ı, Hz. Peygamber'i, melekleri, vefat etmiş velîlerin ruhlarını görme. Kıyâme suresi. 22. âyet "Nice yüzler o gün ışıldar, parlar; Rabbine nâzır" (Onun cemâline bakmaktadır).

[14] Ruhlar âlemi ile cisim âlemi arasındaki geçiş âlemi.

Kimselerle paylaşmadım. Gizli bir mağarada, gizli bir hazîne bulmuş gibi rüyâmı sakladım. Kimselere anlatamadım.

Değişik zamanlarda daha nice rüyâlar görür olmuştum. Yine bir gece rüyâmda sıkça ziyâret ettiğim Şeyh Ebû Bekr-i Şâşi'nin kabri yanındaydım. Mezarın başında Îsâ Aleyhisselâm vardı. Hürmetle eğilip ayaklarına kapandım. Elleriyle başımı kaldırıp "Gam çekme! Seni ben terbiye edeceğim!" buyurdular. Artık gördüğüm rüyâları saklayamaz olmuştum. Halkın mûteber gördüğü zatlardan bâzılarına rüyâlarımı açtım. Tıp ilmi ile tâbir ettiler. Tıp ilminden nasîbim olacağını söylediler. Gönlüm râzı gelmedi. Sustum.

Yine ilk zamanlarda bir gece rüyâmda ulu Türk Meşahiki Şâh-ı Nakşibend Hazretlerini gördüm. Bâtınıma "iç yüzüme" kalbime öyle nazar ettiler ki, ayaklarımda mecâl kalmadı. Ondan sonra dönüp yürüyüverdi. Ben de son gücümü sarf ederek arkalarından koştum ve yetiştim.

Geriye dönüp "Mübârek olsun." buyurdular.

Rüyâlarla, ululaların yoldaki hâtıraları ve sâlihlerin sohbetleriyle harman olmuş çocukluk günlerim sürüp gidiyordu. Bir gün mekânı cennet anneciğim Kelis'teki tarladan kaldırdıkları buğdayı yalın ayak, başı açık bir garip Türk'le ambara göndermiş.

Sabî aklı nereden esti, nereden aklıma geldi bilmiyorum bu garip meczuba kanım kaynadı. Boşalttığı çuvalları alıp hiçbir şey demeden dönüp gitti. Bir de az ilerleyince dönüp uzun uzun baktı. O bakışlar ve nazar beni kendimden geçirdi, hiç beklemeden koşarak arkasından gidip eteğine yapıştım.

Selâm verip ilk kez karşılaşıyormuş gibi hâl hatır sorduktan sonra bu garipten bana duâ etmesini istedim. Onunla konuşurken bir taraftan da etrafımıza toplaşan ya-

banî hayvanları fark edip endişelenmeye başladım. Bana dönüp boş boş baktı:

— Ne dediğini, ne istediğini anlamıyorum, benim anlayacağım gibi daha düz anlat.

— Beni gönlünüze alın. Hâlime biraz inâyet "ihsan, iyilik" nazarıyla bakın. Belki duânız ve himmetinizin bereketiyle Allah-u teâlâ beni bağışlar, merhamet eder de yolum açılır.

— Sen zannediyorum Türk şeyhlerinin şiarı "alâmeti" ; "Her geceyi kadir bil, her geleni Hızır bil."[15] îtikadıyla beni Hızır bilip benden himmet istiyorsun ama ben ellerini yüzünü yıkamaktan bile âciz biri değil miyim? Şu üstüme başıma, kılığıma baksana!

— Ben makam mevki sâhibi birini aramıyorum, ben senin gibi bir güzelin duâsına muhtacım hadi bana duâ et, Allah aşkına.

— O senin aradıkların bende var mıdır?

— Peki, o zaman bu kadar yokluğa karışan biriysen, şimdi o yokluk erinin sırrından, gaybın "Hakk'ın gizlediği her şeyin" hizmetkârından sadece bir duâ istiyorum.

O gün onun hakkında hiçbir bilgim olmadan gidip öylece teslim olmuştum. Nereden bilebilirdi ki? Alacağımı almadan elimden kurtulamazdı. Ne ettiyse bırakmadım, en son giderken gözlerini kapatıp, ellerimi tutunca sanki gök ikimizin başının üzerine indi. Dudaklarının arasından sadece benim duyacağım kadar bir sesle konuştu:

— Allah senin kalp gözünü açsın.

Sen gariplerle beraber olmak istedin, Allah seninle olsun. Ömrünün sonuna kadar gariplerin koruyucusu ol.

Şimdilik ilk dikkat edeceğin iş:

---

[15] Yesevî Hâkim Ata.

Şehirde, kırda, çarşıda, pazarda, velhâsıl her yerde, gidip gelirken, huzurunun dağılmaması ve bakılmaması gereken yere ilişmemesi için bakışını ayağına çevireceksin.

Gözünü haramdan ve kalbini karıştıracak şeylerden korumalısın[16]. Varlık mesâfelerini kat ederken ve kendini beğenme geçitlerini aşarken süratli gitmen gerekiyor. Yâni, ayağını gözünün görebildiği en son noktaya basacaksın.

Dizlerimin bağı çözüldü, olduğum yere yığıldım. Az evvel yanımdan kaçıp gitmek için can atan o garip Türk, tepeme dikilmiş bir şeyler anlatıyordu. Söyledi… Söyledi… Çok şeyler söyledi. Aklımda kalan ancak şu kadarı oldu:

— Rüyâlarına tâbir arıyor, mânâlarını merak ediyorsun. Hepsine verdiğin anlamlar doğrudur. Haktır. Aklına takılan; tâbirleri gönlüne yatmayan, (Hz.) Meryem oğlu Mesih'le ilgili olan rüyânın tâbiri şöyledir: (Hz.) Îsâ ölüleri dirilten bir peygamberdir. Evliyadan ihyâ "canlandırma" sıfatına mazhâr olanlara "İsevî meşrep" denir. (Hz.) Îsâ senin terbiyeni üzerine aldıysa sen de bundan sonra ölü kalpleri diriltme görevini üstleneceksin. Kararan kalpleri aydınlatacak, insanları huzura esenliğe taşıyacaksın. Küfür karanlığında îman meşalesi olacaksın.

Rüyâ tâbirine başlarken sağ elimi iki eli arasına alıp konuşmaya başlayan üstü başı dökülen yalın ayak Türk gitmiş, görkemli sakalları ışıl ışıl yanan, kaftanın içinde dağ gibi duran, saçları omuzlarına dökülmüş bir dev gelmişti. Sözleri bitince iki eliyle başımdan ayaklarıma kadar tüm bedenimi sıvazlayıp üzerime bir Fâtiha okuyup nefesini; ağzıma, ciğerlerimin ta dibine kadar üfledi.

---

[16] Nazar ber-kadem: Gözlerini yürürken ayakucuna sabitlemek, manasını ihtiva eder. Mürîd, Hakk yolunda yürüyen kimsedir. Hedefi, Hakk Teâlâ'ya ulaşmaktır. Bu yolda yürürken gözü dışarıya, sağa sola bakmayacaktır. Bakılması günah olmayan şeylere dahi bakması mesâfe almasını güçleştirir ve geciktirir.

Nereden geldiğini anlayamadığım, dibimizde biten boz aygırının üzerine atlayıp bir anda yok oldu. Atın kaldırdığı toz duman inince, sadece yere atılmış boş çuvallar kaldı. Az evvel etrafımıza toplaşan yeryüzünde ne kadar yabanî hayvan varsa onlar da birer ikişer dağılıp gittiler.

O kutlu günden sonra sürekli Hızır'ı aradım. Girdiğim her sokak, her çarşı, her toplulukta tek tek insanların yüzlerine bakıyor, onu arıyordum. Ben onu aradıkça o benden kaçtı. Bir daha onun yüzünü görmedim.

Günlerden bir gün Mirzâ Uluğbey'in sarayından vezir ilimize haber göndermiş. Bağıstan'ı teftişe gelecekmiş. Memleketin ne kadar ileri geleni varsa şehrin kapısında dizilmiş onu bekliyordu. Halk korkmuş ve çâresizlik içinde başlarına açılacak bu yeni belânın ne olacağını düşünüyordu. Gün bitip hava kararana kadar öylece şehrin kapısında bekleşip durdular.

Bekleşenlerden kaçıp gidenlerin yerine başka bir idâreci buluyorlar, âdeta nöbet tutarak karşılamaya hazırlanıyorlardı. Orada ne işim vardı bilmiyorum ama bu hengâmeyi görünce ayrılamamış, oralarda siftinip akşama kadar gelecek devletlileri beklemiştim.

İlk kez o "tamga"[17] gönderenlerden birini görecektim. Kendileri adına mı, Allah adına mı topladıkları meçhul, bedduâlı haracı toplayanı görecektim. Kimsenin îtiraz etmediği, elinde avucunda ne varsa verdiği bu adamlar kudretli kişilerdi. Îtiraf edeyim sevilmeseler de mutlaka korkunun doğurduğu heybetleri vardı. Görkemli olan, insanda her dâim merak uyandırıyor.

Önlerinde ve arkalarında cevval askerlerle kuşatılmış heyet, gün batarken şehre giriş yaptı. Her gün bedduâlar okuyan halk, nasıl iltifat edeceklerini bilemiyor, çığlıklarla

[17] "Vergi" mânasında da kullanılmıştır; Yenisey Yazıtları'ndan birinde "tamgalık yılkı" (vergi yılı) tâbiri geçmektedir.

duâlar ediyor, heyetin etrafında dört dönüyordu. Tek birinin yanına yaklaşmak, dokunmak mümkün değildi.

İtişme, sıraya geçme arasında nasıl olduysa ben de âciz bir delikanlı olarak karşılama heyetinin arasına dâhil olmuştum. Her yanına düştüğüm, dirseğiyle beni itiştiriyordu. Ben kaçıp çıkmaya çalıştıkça bir arka sıraya düşüyordum. Askerlerin etrafımızı çevirmesi sonrasında maalesef halkanın içinde kaldım. Benim dışımda tam on yedi kişiydiler.

Vezir sıraya girenlerle teker teker musâfahalaşıyor, her kucakladığı şehir idârecisi, olduğu yere düşüp kıvranmaya başlıyordu. Sıranın en sonunda olduğum için bir iki adım atıp "bir yerlerine bir şey mi batırıyor" diye merakla baktım. Bana doğru adım adım geliyordu.

Sıradan çıktığım an askerler itekleyip beni yine sıraya sokuyordu. Kaçmaya çalışsam hiçbir suçum yokken durduk yere ya oklanacak ya kılıçtan geçirilecektim. Kaçmam mümkün değildi. Bir iki dakika sonra tüm heyet yere yuvarlanmış, son olarak musâfahalaşma sırası bana gelmişti. Benim yere yıkılmadığımı görünce bu sefer iki koluyla sıkıca kucaklayıp tekrar sardı. Sonra geri çekilip uzun uzun seyretti.

Halk yere yuvarlananlara gülüyor, bunlarla dalga geçiyordu. Gökten mi, saraydan mı geldiği belli olmayan bâcların[18] kökü neresi, ortaya çıkıyordu. "Garip bir hâli olan ulu kişi bu devletlilerin arasında ne arar?" diye kendi kendime konuşurken dediklerimi duymuş gibi hızla dönüp bana bakmaya başladı.

İçimden geçenleri duyan adam, gelip etrafımda dolaşıyordu. O etrafımda dönüp durdukça halk da birbirine beni gösterip aralarında konuşuyordu. Tam arkama geçip onu göremeyeceğim bir noktadan bana seslendi. Dönüp

[18] Genel olarak vergi, özellikle pazar vergisi anlamında kullanılan bir terim.

SİLSİLE[26]

Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v)
Hz. Ebû Bekir Sıddiyk (r.a)
Hz. Selmân-ı Fârısî (r.a.)
Hz. Kâsım bin Muhammed bin Ebubekîr (r.a)
Hz. Ca'fer-i Sâdık (k.s)
Hz. Bâyezid Bistâmi (k.s)
Hz. Ebu'l-Hasen Harakânî (k.s)
Hz. Ebû Ali Farmedî (k.s)
Hz. Yûsuf Hemedânî (k.s)
Hz. Abdülhâlik Gucdüvânî (k.s)
Hz. Hâce Ârif Rıvegerî (k.s)
Hz. Hâce Mahmûd Fagnevî (k.s)
Hz. Hâce Ali Râmitenî (k.s)
Hz. Muhammed Baba Semmasî (k.s)
Hz. Seyyid Emîr Külâl (k.s)
Hz. Hâce Muhammed Bahâuddîn Nakşîbend (k.s)
Hz. Hâce Alâuddin Attâr (k.s)
Hz. Hâce Ya'kub Çerhî (k.s)
Hz. Hâce Ubeydullah Ahrâr (k.s)
Hz. Hâce Muhammed Zâhid (k.s)

[26] Tarikat Şeyhlerinin Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar uzanan mürşidler zincirine verilen addır. Silsile, mânevî bir neseb sayılır. Hz. Hâce Ubeydullah Ahrâr (k.s) silsilesi.

KAYNAKLARA DAİR

Madde kaynakları buraya alınmamıştır. İlgili madde için sayfa altı dipnotlarda kaynaklar ve adresler gösterilmiştir.

"Bâbürnâme"den, Ârif Nevşânî'nin "Ahval ve Sühanân-i Hâce Ubeydullah Ahrâr"a kadar birçok kaynakta Hâce Ahrâr'a dair bilgiler bulunmaktadır.

Hâce Ubeydullah Ahrâr "*Ay ışığı bir eve penceresi kadar düşer.*" romanı için taranan tüm açık kaynaklar içinde görülmüştür ki Hâce Ahrâr'ın mürîdlerinden Mevlânâ Ali b. Hüseyin es Safî'nin Reşehât risâlesi ana kaynaktır. Tüm araştırmalarımızda; doktora tezleri, makaleler, romanlar, mektuplarda, Ahrâr araştırmalarının merkezinin "Reşahât" olduğu tespit edilmiştir. Bizim için de bu esastır.

Yayınlanan Reşahâtlar içinde "Reşahât-Hayat Pınarından Can Damlaları "Semerkand BYD. 2010" esas alınmıştır.

Hâce Ahrâr araştırmacıları mutlaka bu eseri incelemelidir.

İktibas edilen diğer ana kaynaklar:

Hâce Ahrâr'ın mürîdlerinden Molla Camî'nin Tûhfetü'l-Ahrâr "Sûfilere Armağan", Kurtuba Kitap 2011,

Khoja Ahror "Yaşamı ve etkinliği,Taşkent meneviyatı" Özbekistan Maneviyat Yayıncılık-2003

Hâce Ahrâr'ın şeyhi Mevlânâ Yakûb-i Çerhî'nin Risâle-i Ünsiyye'si "Semerkand BYD. 2015",

Hâce Ahrâr elinden;

Tevhid ve Seyr u Sülûke Dâir "Fıkarât", Litera-2016,

Vâlidiyye ve Havrâiyye "Risâleler", Litera-2018,

Enfâs-ı Nefîse Risâlesi "Kalbin Huzuru", Hâcegân-2020.

Romandaki ilgili her madde için TDV İslam Ansiklopesi ana kaynak kabul edilmiştir.

Araştırmacılar için; Pîr'in halîfesi Kâdî Muhammed Zâhid'in kaleme aldığı "Mesmû'ât-ı Mevlânâ Kâdî Muhammed Zâhid. (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr.1715. 154yk., 21 st.) Bu eserde şeyhi Hâce Ahrâr Hazretlerinin kelâmlarını derlemiştir. Hakîkat Kitapevi tarafından Farsça yayımlanmıştır.

Silsiletü'l-'Ârifîn ve Tezkiretü's-Sıddîkîn. (Süleymaniye Ktp, Hacı Mahmud Efendi, nr. 2830. 209 yk, 19 st. Bu eserde özellikle şeyhi ile olan münasebetlerini, Nakşî tarikatı adabını, tasavvufun belli esaslarını anlatmaktadır.

TEŞEKKÜRLER

Ahrâr romanı, sizler olmasaydınız bu hâliyle vücut bulamazdı. Hamilerimize minnetarız.

Abdülmelik Tuyçibayev
Ahmet Afşın Efkarlıoğlu
Ali Teke
Alişir Azamhocayev
Asuman Aslan
Avazbek Khodjimetov
Aylin Dervişoğlu
Gazi Karabulut
Halil Ulusoy
Mehmet Yılmaz –Bursa-
Mehmet Yılmaz –Eskişehir-
Mesut Emre Karaköse
Musa Yıldız
Nadir Altındal
Ötüken Neşriyat Ailesi
Rabia Üçer - Muhammed Bozkurt Üçer
Serkan Akın
Shuhratjon Yigitaliyev
Tuğba Cullazoğlu
Tülay Yapar
Yakup Ömeroğlu